

2016. aasta keeleteoauhinna kandidaadid

(esitamise järjekorras, korduvad esitamisid on koondatud esimesena esitatu juurde)

1. „Eesti kohanimeraamat“

Tegijad: Eesti Keele Instituut, Eesti Kirjandusmuuseum, Võru Instituut, autorid Peeter Päll (töörühma juht, ka toimetaja), Marja Kallasmaa (ka toimetaja), Evar Saar, Marje Joalaid, Arvis Kiristaja, Enn Ernits, Mariko Faster, Fred Puss, Tiina Laansalu, Marit Alas jt

Esitajad: Rainer Kuuba; Sirje Mäearu, Tiina Leemets, Maire Raadik; Kai Võlli

Kohanimeraamat on kokkuvõtlik ülevaade Eesti kohanimedest, nende vanusest, kujunemisest ja etümoloogiast. Esitatud on nime hääldus, kohakäänete kasutus, koha kihelkonna- ja mõisakuuluvus, lühike kohalugu jpm. Sõnaraamatus on 6211 artiklit, sh kõik ametlikud külanimed, valik muid asulanimesid ning tähtsamad piirkondade ja looduskohtade nimed. Mitmele artiklile on lisatud viipenimed ja kohapärimus, raamatu lõpus on kaardilisa.

Raamat on esimene põhjalik eestikeelne ülevaade kohanimedest, nende kujunemisest ja etümoloogiast. Valminud pikaajases koostöös mitme asutuse ja uurijaga, sisaldab see rohkesti uut teavet, sealhulgas praktilisi soovitusi kohanimede kasutamise kohta, nagu hääldust ja kohakäändeid. Lisatud on illustatsioonid ja kaardid. Raamat on mõeldud kõigile huvilistele, selle esituslaad püüab olla võimalikult üldarusaadav ja lihtne. Raamatu ilmumine 2016. aasta suvel pälvis ajakirjanduses suurt tähelepanu.

Eesti kohanimeraamat – üks meie lugu, üks meie keele lugu. Seda nimede esindatuse poolest, nimede kohta arvatu ja kirjutatu poolest. Üle 1000 lehekülje kohanimede vanusest, kujunemisest ja etümoloogiast. Esitatud on nime hääldus, kohakäänete kasutus, koha kihelkonna- ja mõisakuuluvus, lühike kohalugu jm. Mitmele artiklile on lisatud viipenimed ja kohapärimus, mis on nimede muutumise seisukohalt oluline: rahvas muudab nimesid vastavalt oma arvamusele. Rohkesti on uut teavet, sest paljud Eesti piirkonnad olid seni vähe uuritud. Tegijate loend on pikk, lisaks pealkirja all koostajatele nimetatakse veel suurt hulka kaasatöötajaid. Sajandi alguse ideest pea kümneaastase tööni, millesse panustasid paljud asutused, paljud teadlased. Raamat on mõeldud kõigile huvilistele, selle esituslaad on lihtne, vältides võimalikult erialakeelt. Plaanis raamatu tasuta veebiversioon (trükkis on kaalukas mitte ainult sisu poolest) ja interaktiivne kaardiliides. Kaarti peaks saama suurendada ja kaardil kohanimele klikkides lugeda vastavat artiklit. (Liidetud külad tuleks sama artikli all samuti välja.)

2. Raamat „Eesti keele hääldus“

Tegijad: Eva Liina Asu, Pärtel Lippus, Karl Pajusalu, Pire Teras

Esitaja: Anton Malmi

Sari „Eesti keele varamu“ tutvustab mitmekülgsest eesti keele ehitust ja kasutust. Eesti keele häälduse köide kirjeldab eesti keele hääldussüsteemi ning selle varieerumist. Siit saab ülevaate eesti keele vokaalidest ja konsonantidest, sõnarõhust, vältest ja intonatsioonist. Raamat esitab samuti põhjaliku sissevaate eesti keele häälduse uurimislukku nii foneetika kui ka fonoloogia vaatenurgast. Teos on eesti keele seisukohast uudne ja esitab värske ülevaate hetkeseisust.

3. Eesti Keele Instituudi keeleklipid

Tegijad: Tõnu Tender (projektijuht), Tiina Laansalu, EKI kollektiiv, Eesti Rahvusringhääling

Esitajad: Krista Kerge; Jelena Kallas; Sirli Zupping

Eesti Keele Instituudi lühikeses paeluvas vormis keeleklipid tutvustavad televisiooni võimalusi kasutades eesti kirjakeele ja murdevara sõnu, väljendeid, grammatikat, nende päritolu, muutusi ja instituudi asjakohaseid soovitusi keele paremaks kasutuseks. Keeleklipid räägivad iseenda eest nii

[Youtube](#)'is kui ka ERR kodulehel [haridussaadete arhiivis](#) – vaata ja hääleta! Mitmiklõidana on televisioon mõjusaid ja kõige laiema levikuga kanal. Keelepropaganda, seda enam paeluvas lühivormis, on eriti tänuväärne leid. Selle kõrval tuleb tunnustada tegijaid: väga õnnestunud teostus. Eesti Keele Instituut ja Eesti Rahvusringhääling on koostanud 20 keeleteemalist videoklippi, mida näidati 2016. aastal ETV ja ETV2 eetris. Kokku vaatas klippe vähemalt 561 000 inimest (allikas: TNS Emor). Lühivormilistes klippides tutvustavad EKI töötajad populaarses võtmes ning paeluvalt eesti keele eri valdkondi ja keeleteaduslike uurimuste tulemusi. Keeleklipid tekitavad ühiskonnas huvi eesti keele ja keeleteaduse vastu ning laiendavad inimeste teadmisi eesti keele alal. Klipid õpetavad väärtustama korrektset ja head eesti keelt ning aitavad mõista mõningate keelenähtuste tagamaid. Klippide valmistamisel osalesid EKI-st kohanimeuurija Tiina Laansalu, keeletehnoloog Tõnis Nurk, keelekorraldaja Tiina Paet, kõnetehnoloog Liisi Piits, keelekorraldaja ja kohanimeuurija Peeter Päll, keelekorraldaja Maire Raadik, vanema kirjakeele uurija Kristiina Ross, sõnavara uurija Maria Tuulik, sõnavara uurija Udo Uibo, sõnavara uurija Ene Vainik, murdeuurija Jüri Viikberg; ERR-ist produtsent Piret Eero, montaažirežissöör Viljar Särekanno, muusika ja helindus Rasmus Lill, konsultandid René Vilbre, Piret Suurväli ja Kaspar Kaljas, assistent Aile Ellmann, operaator Jüri Suurevälja, heli Enn Laidre, valgustajad Karl Hallik ja German Golub, stilistika Liisi Roht ja Kenneth Bärnin. EKI keeleklipid väärivad aasta keeleteoks nimetamist eelkõige seetõttu, et nende kaudu on üldsusele mõistetavas keeles selgitatud keeleteadlaste ja keelekorraldajate tööd. Kõigi keeleklippide taustal tõuseb pinnale sõnum, et muutuv keel on elujõuline keel, mille säilimisel ja arenemisel on oma osa täita nii keelekasutajail kui teadlastel.

4. Klassikaraadio saade „Folgialbum“

Tegija: Liina Vainumetsa

Esitaja: Aili Künstler

Liina Vainumetsa saated on huvitavad ja vahendatud lugupidamisega kõigi rahvaste ja keelte, sealhulgas eesti keele vastu. Viimane väljendub „Folgialbumi“ saates esinejate suurepärase eestikeelsetes tekstides ja muudes keeltes esitatud Vainumetsa tõlgetes. ERR-is üldlevinud tendentsi taustal pealkirjad sageli tõlkimata jätta (iseäranis ingliskeelsed peaaegu alati) on selles saates enamasti (kõiki pole ju kuulanud) pealkirjad tõlgitud (mis tahes keelest) ja sageli on Vainumetsa tõlkinud ka laulude sisu, mis annab nende kuulamisel palju juurde.

5. Eesti keele hea kasutuse ja kirjanduse (eriti luule) propageerimine kaasaegsetes meediakanalites (Twitter, Facebook); Säutsupäasukese kalamburoid

Tegija: Keiti Vilms

Esitajad: Liis Prikk; Anna Linda Tomp

Esitaja Liis Prikk: Hakkasin jälgima Keiti Vilmsi Twitteris ja liitusin tema FB-grupiga, sest olin lugenud tema tviite, mis tihti on kas sõnamäng (ta on loonud mitmeid uudissõnu ja väljendeid) või viited eesti kirjandusele (eriti luulele). Keiti keel on vahetu ja ehe, ta on ühelt poolt väga modernne ja tänapäevane, aga teisalt paistab ta hästi tundvat eesti kirjanduse minevikku ja olevikku ja tutvustab või jagab seda üha uuesti. Kui muidu võid sotsiaalmeedias saada palju mõttetut kola, siis tema fiidis võid lugeda ka hingepuudutavat. Johannes Aaviku propageerija ja üldse üks tubli, aktiivne naine. Ei oma muud kokkupuudet kui Twitter ja FB jälgimine. <http://www.kiip.ee/keiti-vilms-isekeelne-kalamburist-ja-sautsupaasuke/>

Esitaja Anna Linda Tomp: Keiti Vilms on aidanud kaasa emakeele popiks muutmisele.

6. Eesti muuseumihariduse sõnastiku „Sõnastaja“ koostamine

Tegijad: Anu Purre (töörühma juht), liikmed A. Lüsü, E.-L. Orula, K. Visnapuu, K. Telve, L. Kibuspuu

Esitaja: Kaja Visnapuu

Sõnastaja on Eesti esimese muuseumihariduse sõnaraamatuna eelkõige vajalik omakeelsete muuseumihariduslike terminite ühtlustamiseks ja korrastamiseks. Muuseumihariduse praktikud on koostanud sõnastiku kasutamiseks (muuseumi)haridusega seotud siht- ja sidusgruppidele – muuseumipedagoogidele, õpetajatele, koolitajatele, õppejõududele, üliõpilastele – ning kõigile haridusvaldkonnaga seotud huvilistele laiemalt. Sõnastik täiendab ja laiendab formaalhariduslikku terminoloogiat, lisades ja selgitades muuseumi kui avatud õpikeskkonna seotud mõisteid. Sõnastaja valmis 2015. aasta lõupäevil ja sai veebikeskkonnas (http://www.muuseum.ee/uploads/files/Eesti_muuseumihariduse_sõnastik_2015.pdf ja http://www.ester.ee/record=b4604833*est) vabavaralisena kättesaadavaks 2016. aastal ning on leidnud oma kindla koha erialakirjanduse hulgas muuseumiharidusega seotud kõrgkooliõppes nii Tallinna Ülikoolis kui ka Tartu Ülikoolis.

7. Lõiminguprojektid multikultuursetele lastele eestikeelses klassis/koolis

Tegijad: Lahemaa Looduskool, Maie Itse (töörühma juht), liikmed J. Kall, K. Vaiksaar, K. Tuisk, U. Toompuu, A. Vill, M. Orusalu, H. Kelle
Esitaja: Ruth Laev

Lahemaa Looduskoolis toimus 2016. aastal 5 noortekohtumist, kestusega 20 päeva (sh 3 saarel, 2 laiul). Osales 126 õpilast Loksa Gümnaasiumist, Kristiine Gümnaasiumist ja Kadrioru Saksa Gümnaasiumist. Pooltel erines kodune keel eesti keelest, pooled olid eestikeelsest kodust. Kandvaks teemaks oli loodus ja pärandkultuur, merekultuur. Põhiline eesmärk oli julgustada ja toetada multikultuurses kodus kasvavaid, kuid eestikeelses koolis õppivaid põhikooli noori eesti keeles suhtlemisel ja spetsiifilise sõnavara (loodusained, ajalugu, kohustuslik kirjandus jne) omandamisel, kasutades erinevaid tegevusi ja aktiivõppemeetodeid. Ühest noortekohtumisest „Avastame Eestimaad“ on Youtube’is ka sama pealkirjaga film. Tulemus: silmaring on avardunud, sõnavara on laienenud, väärtushinnangud on muutunud sõbralikumaks, õpimotivatsioon on paranenud, huvi eesti kultuuri suhtes on kasvanud, tekkinud on eestikeelne suhtlusringkond, lisaks suhtlemisele vajadusel ka aidatakse üksteist erinevates tegevustes.

8. Elisa Raamatu iselugeja loomine ja kasutuselevõtt

Tegijad: Elisa Eesti AS, Kertu Kriisk, Joosep Truu
Esitaja: Jüri Valge

Iselugeja on kaks aastat tagasi tegevust alustanud Elisa Raamatu arendus. Eesti Keele Instituudis välja töötatud, teksti helisignaalsiks muutvat kõnesüntesaatorit kasutades on loodud võimalus digiraamatukogus leiduvate raamatute kuulamiseks. Selle rakenduse loomine tõstab eesti keele tuntust ja mainet (toimiv kõnesüntees on vaid 70 maailma keelel 7000-st), soodustab huvi kasvu eesti keele vastu ning selle õpetamist ja õppimist, samuti lugemishuvi tõusu. Suur kasu on iselugejast inimestel, kes oma tööülesandeid täites lugeda ei saa, kuulata aga küll; samuti vaegnägijail ja -lugejail. Kõik see soodustab eesti keele staatuse kindlustumist ning selle kaudu jätkusuutlikku arengut. Elisa Raamatu iselugeja ei võistle elukutseliste näitlejate sisse loetud kallite ja suhteliselt väheste audioraamatutega, küll aga võimaldab pakkuda kuulamiseks kõiki raamatuid, millest on olemas e-versioon.

https://www.elisa.ee/et/eraklient/teenused/elisa-raamat/elisa-raamatust?gclid=Cj0KEQIA5bvEBRCM6vypnc7QgMkBEiQAUZftQOz6900H3hX477QgEsopPUhvoF_U0KqvxQjRmCGjNYaAtzD8P8HAQ

9. Inimõiguste maailmakonverents eesti keeles

Tegijad: Inimõiguste Instituut, Aet Kukk (tegevjuht)
Esitaja: Margit Langemets

Inimõiguste Instituudi korraldatud kõrgetasemelise rahvusvahelise aastakonverentsi teeb keeleteo vääriliseks see, et kõigi aastate jooksul (alates 2010. aastast) on instituut pidanud väga oluliseks, et kõik konverentsi ettekanded oleksid jälgitavad eesti keeles, kuigi lihtne oleks olnud piirduda „kõigile arusaadava“, rahvusvahelise inglise keelega, eriti arvestades selle konverentsi osavõtjaskonda. Konverentsil on alates 2010. aastast (eesti keeles) esinenud väga paljud rahvusvaheliselt tuntud poliitikategelased, sh Madeleine K. Albright, Mihhail Hodorkovski, Mustafa Džemilev, Dalee Sambo Dorough, Nina Hruštšova, Stephen J. Rapp, Žanna Nemtsova, Péter Szijjártó, Jan Knutsson ja paljud teised tuntud poliitikud. Ürituse patroon on olnud Eesti Vabariigi president. Lisaks eesti keelele on sünkroontõlget tehtud ka vene, saksa, prantsuse ja inglise keeles. Eestikeelne tõlge toetab olulisel määral inimõiguste ja poliitikateaduse terminoloogia loomist ja kasutamist ning väärtustab seega eesti keelt Euroopas väga nähtavalt. Konverentsi on Eesti meedia alati kajastanud suurel määral.

10. „Kihnu sõnaraamat“

Tegijad: koostajad Silvi Murulauk (töörühma juht), Reene Leas, Reti Könninge, Ellen Niit, toimetajad Karl Pajusalu, Jüri Viikberg
Esitaja: Tiina Laansalu

„Kihnu sõnaraamat“ on suure tähtsusega teos kõikidele kihnlastele ning murdekeelehuvilistele. Kihnu murdekeel on Eestis üks omapärasemaid, kuuludes Kihnu kultuuriruumi osisena UNESCO pärandi nimekirja. Sõnaraamat on toeks nooremale põlvkonnale oma esivanemate suulise ja vaimse pärandi edasikandmisel, ühtlasi sisaldab sõnaraamat ka tänapäevasemat sõnavara ning isegi sõnaloomet. Murdekeele arendamine lisab sellele tänapäeva maailmas elujõulisust ning teeb ühtlasi suuremaks ka kirjakeele. Mida elavam ja elusam on me pärandikultuur tänapäeval, seda väarikam on me rahvuslik identiteet ja seda erksamalt eristume üheülbalisemaks muutuvus Euroopas.

11. „Hiiu keele raamand“

Tegija: Järvi Kokla
Esitajad: Piibe Leiger; Kai Võlli

Järvi Kokla koostatud „Hiiu keele raamand“ on omamoodi lugemik-õpik-antoloogia-audioraamat, mis tutvustab lihtsal, selgel ja huviärataval viisil hiiu keele olemust. Raamatu autor on teose üles ehitanud moel, mis teeb lihtsaks hiiu murde erinevate nähtustega tutvumise. Raamatu esimese poole iga peatüki päises on täht – selle peatüki „peakangelane“. Järgnevad näited murdesõnadest, kus see täht esineb, ning seejärel tekst, kus ikka sellesama tähega murdesõnad on tähelepanu äratamiseks paksult trükitud. Nii saab raamatu lugeja kerge vaevaga ülevaate hiiu murde tunnusjoontest. Raamatu teises osas on erinevaid huvitavaid hiiukeelseid tekste erinevatelt murdevaldajatelt, osa autori enda tõlgitud. Kuna õige hiiu keele kõnelemiseks on väga tähtsal kohal sõnade õige hääldus, on raamatuga kaasas CD-plaat, millelt võib kuulata lugusid hiidlastest näitleja Margus Tabori esituses. Järvi Kokla „Hiiu keele raamand“ on oluline lugemis- ja uurimisvara igas eas hiidlastele ja mujalt Eestimaalt pärit hiiu keele huvilistele, aidates meenutada ja säilitada hiiu keelt ning mõista hiidlast. Tegemist on omanäolise aabitsaga. Esitatud on tähestik, iga tähe juures sõnaloend, keelenähtust kirjeldav tekst ja hiiukeelne lugu, kus vastav nähtus ilmneb. Raamatus on paarsada sõna. Valitud on sellised, mis praegu kasutusel ja tuntud kas ainult Hiiumaal või siis Hiiumaal ja mõnes teises saarte murde murrakus (Saaremaal, Muhus või Kihnus). Hiiu keelega vähem tuttavatele sobib alustada CD-st, kus 54 hiiukeelset luuletust ja teksti, ning lugemikust. *Raamand* on soojast kodutundest ja kodukoha väärtustest kantud kodulooõpik, omamoodi hiiukeelse kirjanduse antoloogia. Sealjuures on valikul tähtsustatud, et tekst oleks hiiu keelele iseloomulike joontega, parajalt lühike, seda peab olema huvitav lugeda. Tekstid on väga erinevad: naljakad, tõsised, esindatud ka luule. Viited täistekstidele või luulekogudele peaks ahvatlema originaalteoseid lugema. Karl Pajusalu: „Murded avavad eesti keele olemust sügavamalt kui kirjakeel.“

12. Konkurs „Ehe Eesti – Eesti ettevõttele eesti nimi“

Tegijad: Emakeele Seltsi ja Eesti keelenõukogu töörühm (juhid Helle Metslang ja Birute Klaas-Lang)
Esitaja: Andres Pool

2016. aastal esimest korda korraldatud ettevõtettenime võistluse eesmärk on väärtustada eestikeelseid äri- ja ettevõtettenimesid ning juhtida üldsuse tähelepanu avaliku ruumi võõrkeelestumisele. Ebamääraste ja „keeletute“ nimekujude vohamise tõttu tuleb enam tunnustust anda neile ettevõtjatele, kes pole kartnud nimevalikul kasutada head eesti keelt. Ilus nimi on eestikeelne, kõlalt ja kiriapildilt eestipärane, kujundlik ja eristamisvõimeline. Ilusal eesti äri- või ettevõtettenimel on oma lugu, mis kajastab nimevaliku põhjendust, nt seost ettevõtja tegevusvaldkonnaga, aja- või kultuurilooaga või ettevõtja endaga. Võistlus, mida on kavas jätkata, seob omavahel äri- ja keelemaailma, pidades silmas põhimõtet, et eesti keele austamine ja väärtustamine algab igapäevast keelekäitumisest mis tahes eluvaldkonnas.

13. „Mitmekeelne õppekeskkond – võimaluste paljus: 17 aastat keelekümblust“

Tegija: Kai Võlli, Anna Golubeva, Ene Sepp
Esitaja: Kai Võlli

Keelekümbustusprogrammi aastaraamat (<http://www.innove.ee/et/ylldharidus/keelekymbustus/aastaraamatud>) pakub eesti, vene ja inglise keeles lugejale teavet selle kohta, kuidas eesti keele oskuse ja eesti keele kasutamise eest seistakse vene kodukeelega laste õppes. Pikaajaste sihtide seadmine, võrgustikuna toimimine, koostöö teiste riikidega nii oma teadmiste- oskuste vahendamisel kui ka uute hankimisel, keelekümbustuslasteadeade ja -koolide pühendumus on kasvatanud programmiga liitunute eneseusku. Programm tähtsustab häid pedagoogilisi tavasid, seob eesti keelest erineva kodukeelega peresid Eesti ühiskonda. Aastaraamatus esitatu aitab keelekümblust näha Eesti haridussüsteemi loomuliku osana ja võrdväärse partnerina (mitte pelgalt kasusaaja) eesti õppekeelega koolidele. Pille Liblik: „Keelekümbustus on huvitav, avatud, ja motiveeriv ning pakub pingutust.“

14. Veebisõnastik „Alamsaksa laensõnad eesti keeles“

Tegijad: Jüri Viikberg
Esitajad: Külli Habicht; Paul Kokla

Jüri Viikbergi koostatud veebisõnastik „Alamsaksa laensõnad eesti keeles“ teeb uurijatele ja huvilistele kättesaadavaks väärtusliku ja hoolikalt läbitöötatud sõnavaramaterjali. Sõnastik koondab 1150 eesti kirjakeeles ja murretes kasutusel olevat alamsaksa laensõna, mis on eesti keelde jõudnud 13.–17. sajandil. Alamsaksa laensõnad peegeldavad ühe arvukama laensõnarühmana ilmekalt kultuurikontakte – keskaegse Euroopa kultuuri jõudmist Eestisse. Veebisõnastik on hõlpsasti käsitletav ja pakub lisaks otsesele märksõnateabele ka olulist taustainformatsiooni sõna esmamainimise, vanas kirjakeeles ja murretes leidumise, eesti keele ja saksa keele sõnaraamatutes esindatuse kohta. Lisaks sellele on antud viited sõna kajastamisest teaduslikes uurimustes ning lisatud vajalikku informatsiooni sõna esinemise kohta naaber- ja sugulaskeeltes. Jüri Viikbergi koostatud alamsaksa laenude veebisõnastik on oma meetodikalt suunda andev töö, mis väärib järgimist ka muudest olulistest (laen)sõnarühmadest ülevaadete koostajaile. Sõnastik on kasulik nii keele-, ajaloo- ja kultuuriuurijatele kui ka keelehuvilistele, sh üliõpilastele ja õpilastele. See on möödunud aastal tähtsamaid saavutusi eesti keele uurimise alal. Kuna see on arvukaim laensõnade rühm eesti keeles, siis moodustab see sõnastik olulise, lausa hädavajaliku lähtealuse meie keele ajaloo edasisel selgitamisel.

15. Mulgi aabits

Tegijad: Alli Laande, Kristi Ilves
Esitaja: Helle Soots

Mulgikeelne aabits väärtustab kodukoha murdekeelt, juhib tähelepanu murdele kui keelelise rikkuse allikale. Kaunilt kujundatud värvitrukis raamat pakub avastamisrõõmu nii lapsele kui ka täiskasvanule.

16. Est-Rus Space

Tegija: Aleksei Razin

Esitaja: Natalja Tsizik

Aleksei Razin koostab rühma. Pool rühma on eesti keele ja pool vene keele kandjad. Need inimesed suhtlevad 2 tundi omavahel. Eesti keele kandjad vene keeles, vene keele kandjad eesti keeles. Parandavad üksteist. Suhtlemisteed on erinevad. Väga hea kogemus, mis näitab, et meil on samad huvid ja probleemid.

17. Abhaasia eestlastele eesti keele õpe

Tegija: Ilma Sinisalu

Esitaja: Arnold Rutto

Ilma Sinisalu on õpetanud aastaid eesti keelt Abhaasia eestlastele. Vaatamata nii poliitiliselt kui ka majanduslikult raskele olukorrale on ta seda teinud heast südamest ja rõõmuga!

18. Eesti viipekeelse lavastuse „Müür“ etendused

Tegija: Teater Must Kast (Reeli Lonks, Jaanika Tammaru)

Esitaja: Jüri Valge

Olivier Talleci raamatul põhineva eesti viipekeelse lavastuse „Müür“ 6 etendust Tartus (esietendus 27.03.2016 Genialistide klubis) järgivad eesti keele arengukava suunist tagada keeleliste erivajadustega inimestele suhtlusvõimalused. Etendusi vaatas u 300 inimest, neist u 100 kurti (mh Hiie kooli õpilased); iga etenduse järel toimus vestlusring viipekeeletoolgi osalusel. Eesti Kultuurkapitali ja Tartu linna toel toimunud etendused laiendavad viipekeele kasutust ja mõjutavad positiivselt selle õppimist, väljendades samas Eesti ühiskonnas levivaid humaanseid väärtusi. Lavastus haakub teatri viipekeelde tõlgitud suvelavastusega „Nornide mängud“ (2016). Videosalvestus: <https://www.youtube.com/watch?v=I-QoC-LOIOk>; kajastusi: <http://www.teatermustkast.ee/lavastused/muur>.

19. Pimedate punktkirjas menüüd pubides Ristiisa, Big Ben ja Pahad Poisid

Tegijad: projektijuht Arno Kõressaar, liikmed Arvo Pattak ja Ilona Tars

Esitaja: Urmas Sutrop

Ristiisa Pubi algatusel võeti kolmes Tartu toitlustusasutuses – Ristiisa Pubis, pubides Big Ben ja Pahad Poisid – kasutusele punktkirjas menüüd. Need muudavad toiduvalimise ja tellimise pimedatele ja vaegnägijatele mugavamaks ning kiirendavad teenindamist, olles seega kooskõlas „Eesti keele arengukava“ põhimõttega, et väärikad suhtlemisvõimalused tuleb luua ka keeleliste erivajadustega inimestele.

20. Muukeelse lapse integreerimine eestikeelsesesse õpi- ja elukeskkonda: Virtsu näide

Tegijad: Virtsu Kooli õpetajad Tiina Markus, Heli Allvee, Heli Riive

Esitaja: Stanislav Nemeržitski

Esitan keeleteo konkursile kogu meie Virtsu Kooli õpetajate ja töötajate kollektiivi seoses ühe muukeelse lapse integratsiooniprotsessiga Eesti keskkonnas, eestikeelses koolis ja ühiskonnas. Tegemist on Moskvast pärit perekonnaga, kes kolis 2016. aasta suvel Virtsu alevikku. Esimesel kohtumisel augustis oskas Kirill, tolleks ajaks Moskvast 5. klassi lõpetanud poiss, eesti keeles 3 sõna: tere, aitäh ja palun. Nüüdseks on Kirill saamas täisväärtuslikuks koolipere liikmeks: tema eesti keelt

kuuleme koridori peal aina rohkem, teised lapsed on õppinud aru saama, et mitme keele valdamine on ainult kasulik. Ka meie oleme õpetajatena õppinud palju: eeskätt kannatust, aga ka paremat oma emakeele tundmist. Tänapäevaks on Kirill meie kooli esindava robotikavõistkonna oluline liige, kelle kiire taip, tehniline vaist ja nüüdseks ka võimalus oma ideid väljendada on meeskonnale igati väärtuslik lisand. Seepärast leian, et väärime konkursil „Keeletegu 2016“ äramärkimist: teeme rasket, tihti märkamatu, kuid ometigi nii tähtsat tööd. Nimelt anname Eesti ühiskonnale juurde ühe vinge liikme juurde!

21. Keelekohvik telekanalis ETV+

Tegijad: Valeria Mihhailova, Natalja Kitam, Tatjana Tolstaya, Kristi Tamm, Einar Kraut

Esitaja: Valeria Mihhailova

Ristmeedia saatesari Keelekohvik (kokku 8 osa) oli ETV+ eetris 2016. aasta sügisel. Saate tootmine: MTÜ Etnoweb, produtsent Valeria Mihhailova, idee autor ja vastutav toimetaja Natalja Kitam, saatekangelane ja Cinnamon OÜ asutaja Tatjana Tolstaja, õpetajad Kristi Tamm ja Einar Kraut. Saatesarja eesmärk: näidata, et keeleõpe võib olla huvitav ja haarav protsess. Keeleoskust on võimalik jõudsalt arendada paari kuuga ning Eestis on olemas selleks vajalikud meetodid ja spetsialistid. Sarjas õppis saatekangelane keelt mitte ainult kõigile kättesaadava „Keelekliki“ järgi, vaid tegi seda keelekümbeluse vormis vastavas kultuurikeskkonnas: kohtus kultuuri- ja ühiskonnategelastega, uuris koos spetsialistidega, kuidas toimib riiklik keeleõppesüsteem, millised ülesanded ja küsimused on selles valdkonnas lahendamata. Saatesarja lõpetuseks vaadati mängufilmi „Mandariinid“ eesti keeles, seejärel toimus arutelu Keelekohviku klubis. Üritus korraldati koostöös MISA-ga. Saatesarja tulemusena loodi mõttekaaslaste klubi Keelekohvik ning selle liikmed ootavad Keelekohviku ürituste jätkumist reaalsel. Tatjana Tolstaja on valmis jätkama koostööd, pakkudes selleks ruume kinos Kosmos IMAX. Teatavasti tunnustatakse keeleteo auhinnaga keeletegusid, mis tõstavad eesti keele tuntust ja mainet; väärtustavad eesti keele oskust, õpetamist ja õppimist; soodustavad eesti keele kasutamist ja staatuse kindlustamist. Seda kõike oleme silmas pidanud Keelekohviku projekti teostamisel.

22. „Mänguline eesti keel“ õpilastele

Tegija: Game Club (Muvio OÜ, Aleksei Razin)

Esitaja: Aleksei Razin

Ringi põhiliseks eesmärgiks on aidata lastel vene koolidest (5.–7. klass) arendada eesti kõnekeelt, pakkudes uuenduslikke aktiivõppemeetodeid, milleks on a) hariduslikud suhtlemismängud; b) loovad ülesanded, mis arendavad julgust kasutada eesti keelt; c) õuesõpe; d) grupi kaasamine õppematerjalide valmistamise protsessi; e) avastusõppe; f) draamaõpetus. Üks tund kestab 1,5 tundi ning koosneb 4 osast: 1) lühikesed suhtlemismängud, mille eesmärk on äratada laste tähelepanu ning kaasata neid eesti keele õppekeskkonda; 2) interaktiivsed mängud, mis aitavad loomulikult viisil selgitada välja aktuaalset ja grupi jaoks vajalikku sõnavara; 3) suhtlemismängud, mis aitavad kinnistada uut sõnavara; 4) väljavalitud sõnade kirjutamine sõnastikku järgneva õppimiseks kodus. Tulemusena õpivad lapsed koostama dialooge igapäevaelus; saavad julgust kasutada eesti keelt koolist väljaspool; ületavad kergelt keelebarjääre, st negatiivset hoiakut eesti keele vastu. Kursuse kogemust jagatakse seminaridel õpetajatele. Video kursusest: https://www.youtube.com/watch?v=_a3swQjFTX0&t=21s

23. E-õpik „Praktiline eesti keel“ I ja II osa

Tegijad: Karin Kaljumägi, Tiina Alekõrs, Auli Auväärt, Liina Lepsalu, Maria Murumaa-Mengel, Triinu Palo, Lauri Tankler, Eve Tisler

Esitaja: Kai Võlli

E-õpik „Praktiline eesti keel“ on hea eeskuju e-õppematerjalide vallas. Autorkond on välja kasvanud Tartu Ülikoolist, mis näitab ülikooli keeledidaktika tugevust. E-keskkonnas avatakse iga teema teoreetilise käsitlusega, peatüki lõpus on arutlemist või iseseisvat tööd eeldavad kordamisküsimused ja testid, rühmatööd. E-keskkonna juurde kuulub ka komplekt töölehti. Iga tööleht tutvustab lühidalt üht teemat, sisaldab teemakohaseid ülesandeid ja ortograafia kordamisharjutusi. Materjal on struktureeritud nii kursuste kui ka osaoskustepõhiselt (suuline esinemine ja kuulamine, tekstiloome, lugemine). Lisamaterjalide alla kuuluvad ortograafia kordamisteed ja rollimängud, mille abil saab harjutada seda, kuidas läbi viia koosolekut, suhelda ametiasutusega jne. E-õpiku kasutuselevõttu toetab videojuhend õpiku üldist struktuuri ja keskkonna interaktiivsete võimaluste kohta. E-õpikuga tutvumiseks on 7-päevane aeg (tasuta); kasutajatoeks kirjastuse Maurus digitoimetaja.

24. Keeletoimetaja kutsestandard

Tegijad: töörühma liikmed Reili Argus, Kadri Rahusaar, Urve Pirso, Katrin Kern, Villu Känd, Ene Pajula
Esitaja: Helika Mäekivi

3. märtsil 2016 kinnitati Kutsekojas keeletoimetaja kutsestandard. Selles on esimest korda püütud ametlikult määrata, millest koosneb keeletoimetaja töö ning milliseid oskusi ja teadmisi temalt eeldatakse. Kutsestandardis kirjeldatakse keeletoimetajate tööd, rõhutatakse selle eripära ja vajalikkust meie ühiskonnas, väärtustatakse ladusa ja selge eesti keele oskust ja selle õppimist, rõhutatakse eesti keele kõrget staatust ja tähtsust. Kutsestandard on esimene samm kutselise keeletoimetaja ameti sünni juures. Standard on aluseks keeletoimetajate kutseeksami kavandamisel ja väljatöötamisel.

25. Saatesari „Keelesaade“ Vikerraadios

Tegija: Piret Kriivan
Esitaja: Helle Metslang

Piret Kriivan toimetab „Keelesaadet“ alates 2011. aastast. Tema käe all on sellest kujunenud väga mitmekülgne, eesti keelt ja selle kasutuse eri vaatenurki asjatundlikult ja ladusalt arutav ning seeläbi eesti keelt igati väärtustav saade. Saatejuht tunneb igakordset teemat põhjalikult, vestlust suunavad küsimused on pädevad ja samas arvestavad kuulajat. 2016. aasta on esinduslik oma haarde poolest: saated käsitlesid keelesündmustega seostuvaid teemasid (parima keeleteo võistlus, emakeelepäev, sarja „Eesti keele varamu“ algus, ettevõtetnimede võistlus, keelenõuande juubel, õ-tähe juubel), uute keeleraamatute temalisi arutelusid, eesti keeleruumi lõimumist ja keelekontakte ajaloolises ja tänapäevases plaanis, keeleoskuse mõõtmist, eesti kirjanduse tõlkimist, emakeeleõpetust, eesti keele küsimusi, keelelist viisakust, õigekeelsust, terminoloogiat, ooperitõlke keeleprobleeme, murdekeelt, kujundkõnet ja rahvaluulet, keelelelu korraldust teistes maades.

26. Raamat „Eesti tunded. Sõnaportreed“

Tegija: Ene Vainik
Esitajad: Mare Raidma; Heete Sahkai

Eesti keele süstemaatiline uurimine uudsest aspektist, eesti tundesõnade tagamaade ja sõnade sisu kujunemise ajaloo avamine huvitavalt interpreteerituna ja hõlpsalt loetaval moel. Eesti Keele Instituudi vanemteaduri dr Ene Vainiku uurimuses „Eesti tunded. Sõnaportreed“ portreeritakse 19 eesti keele tundesõna, sünteesides uudses ja köitvas vormis erinevaid keeleteaduse tulemusi ja meetodeid etümoloogiast arvutilingvistikani. Raamat näitab, kuidas sõnade ajaloo, nendega seotud kujundite ja nende igapäevaste kasutusmuustrite kaudu avaneb keele kõnelejate maailmapilt, nende arusaam iseendast ja maailmast. „Eesti tunded. Sõnaportreed“ aitab eesti keele kõnelejalatel teadvustada keeles talletunud inimlikku ja ajaloolist kogemust ning mõista selle kaudu keele tunnetuslikku väärtust iseenda ja oma identiteedi mõtestamisel. Sellega väärtustab

teos eestlaste jaoks emakeele tundmist ja emakeelset eneseväljendust. Uurimuses välja töötatud metodoloogia omakorda avab tee eesti keele sõnavara sügavuti uurimiseks ka edaspidi.

27. Ilusa eesti keele kasutamine, hoidmine ja propageerimine Eesti Raadios

Tegija: Kaja Kärner

Esitaja: Helgi Ilo

Alates 1973. aastast praeguseni Eesti Raadios toimetaja, diktori ja saatejuhina töötav Kaja Kärner on väga hea saadete tegija (nt „Kajalood“ viimasel aastal Vikerraadios, „Reporteritund“ jpm saated, vt ERR arhiiv). Lisaks sellele, et tema saated on alati huvitavad ja harivad, on Kaja Kärneri hääl nauditavalt kaunis (võrreldav eelmisest aastakümnetest Elfride Ilvese häälega), tema diktsioon ja lauseseadmise oskus laitmatu, hääldus ja sõnakasutus intelligentne ja kirjakeelne. K. Kärner võiks olla eeskujuks igale kooliõpilasele, kuidas peab õppima esinema ja raadios kõnelema, rääkimata noortest kolleegidest ERs, kes tihti teevad isegi grammatikavigu, pudistavad, neelavad sõnalõppe alla, paristavad ja räägivad tänavakeeles, nii et tihti jääb lause mõte arusaamatuks. Kahjuks nad ei kuula ilmselt Kaja saateid. Kaja oli diktorite ajastu parimaid ja jätkab samal kõrgetasemel toimetaja ja saadete autori ning saatejuhina. Tänu temale *teab* kuulaja, milline on ilus ja haritud eesti keel.

28. Haridus- ja teadusministri määrus õpikute retsenseerimise kohta

Tegija: HTM ja õpetajate aineühendused

Esitaja: Eesti Emakeeleõpetajate Selts

Määrus õpikute retsenseerimise kohta võimaldab teha ettepanekuid õpikute keelekasutuse parandamiseks. Haridus- ja teadusminister andis 24.03.2016 välja määruse nr 13 õpikute retsenseerimise kohta („Õppekirjandusele esitatavad nõuded, õppekirjanduse retsenseerimisele ja retsensentidele esitatavad miinimumnõuded ning riigi poolt tagatava minimaalse õppekirjanduse liigid klassiti ja õppeaineti“), milles õppekirjandusele tellitavatest retsensioonidest ühe koostab õpetajate aineühendus. Aineühenduse retsensiooni eesmärk on võimaldada tegevõpetajate kui õppekirjanduse kasutajate laia ja mitmekülgset arutelu õppekirjanduse üle. Kahjuks on õpikute õppetekstid sageli keerulise sõnastuse ning pikkade lohisevate lausetega, arvestamata eakohasuse ja lihtsa keele soovitusi. Õpiteksti peavad mõistma ka keelekümblusklasside õpilased, kes õpivad eestikeelsete õpikute järgi. Tegevõpetajast retsensent tunneb hästi koolielu tegelikkust, märkab ebakohti ning oskab muu hulgas anda häid soovitusi õpikukeele paremaks muutmiseks.